

NĚKTERÉ KOMPLIKACE SUBSTITUČNÍ LÉČBY

MUDr Karel Hampl, CSc
Ordinace AT NsP Mělník

Úvod

Substituční léčbou se rozumí pod lékařským dohledem prováděná náhrada užívané drogy, obvykle látkou / lékem/ s podobným účinkem a s vyloučením injekčního užívání drog. Přichází v úvahu při abuzu heroinu /metadon, buprenorfin, kodeinové přípravky/, při abuzu alkoholu /krátkodobě benzodiazepiny- Oxazepam/ při abuzu pervitinu užívaného injekční cestou /perorální preparáty se stimulačním účinkem-Ritalin/ a při závislosti na tabáku /nikotin užívaný jiným způsobem než kouřením /.

V současné době je u nás nejrozšířenější substituční léčba závislosti na heroinu buprenorfinem /Subutex/. Tato léčba by kromě jiného měla vyloučit injekční způsob užívání heroinu, které je příčinou přenosu řady infekčních onemocnění, zejména infekčních hepatitid typu B a C a HIV/AIDS.

Efektivita substituční léčby a ostsatních opatření harm reduction by se měla projevit hlavně ve snížení počtu infikovaných virem hepatitid typu B a C a virem HIV.

Sledování počtu infikovaných virem HIV a infekčních hepatitid typu B a C zatím žádný pokles v počtu infikovaných neukazuje, spíše naopak. Počet infikovaných virem hepatitidy typu B/VHB/ byl v roce 2002 161, v roce 2003 již 279, počet infikovaných virem hepatitidy typu C /VHC/ byl v roce 2002 467 a v roce 2003 již 627. Virem HIV se mezi pacienty s drogovou anamnezou v roce 2002 nakazil 1 pacient ale v roce 2003 to bylo již 5 pacientů. Počet vyšetření v ambulantních zařízeních AT, psychiatrických a sexuologických, podle výkazů ÚZIS ukazují přehledně tabulky č.1 a č.2.

Vysoký je výskyt infekční hepatitidy typu C zejména u injekčních uživatelů drog. Injekční uživatelé heroinu a pervitinu v naší Ordinaci AT pro prevenci a léčbu závislosti činí téměř 95 % infikovaných VHC / viz tabulka č.3.

Křivka růstu pacientů infikovaných virem HIV má exponenciální charakter, dochází stále k rychlejšímu počtu infikovaných pacientů. V roce 2004 poprvé od roku 1991 přesáhl počet nově infikovaných pacientů, pět pacientů za rok.

Tabulka 1

POČET VYŠETŘENÍ V AMBULANTNÍCH ZAŘÍZENÍCH AT, PSYCH.,SEX. 2002			
ÚZIS			
	počet vyšetření	pozitivních	%
VHA	1.065	143	13,4
VHB	2.101	161	7,5
VHC	1.441	467	32,4
HIV	1.669	1	0,06
	6.276	772	

Tabulka 2

POČET VYŠETŘENÍ V AMBULANTNÍCH ZAŘÍZENÍCH AT, PSYCH.,SEX. 2003			
ÚZIS			
	počet vyšetření	pozitivních	%
VHA	1.755	278	15,84
VHB	2.513	291	11,57
VHC	1.835	627	37,43
HIV	2.241	5	0,22
	8.344	1.201	

Tabulka 3

POČET PACIENTŮ VHC POZITIVNÍCH		
hlavní návyková látka	počet pacientů	%
heroin,pervitin-i.v.	67	94,36
alkohol	2	2,82
toluen	1	1,41
marihuana	1	1,41
celkem	71	100,00

Nejzávažnější komplikace substituční léčby

Jedním z důvodů nedostatečného léčeného efektu a opatření harm reduction je i n j e k č n í užívání léků určených k perorální substituční léčbě. Ilegální užívání substitučních léků injekční cestou se tak stalo nejzávažnější komplikací substituční léčby.

Ověřili jsme si tuto komplikaci u 16 pacientů v substituční léčbě Subutexem. Injekční aplikaci přiznalo 14 z nich. Pět pacientů přiznalo injekční užívání Subutexu dokonce po dobu jednoho až tří let. Přehled ukazuje tabulka č.4. Samotný Subutex užívalo 57% pacientů. zbytek 43 % pacientů užívalo Subutex střídavě s heroinem.

Nejčastějším důvodem k injekčnímu užívání Subutexu byla zvědavost /chtěli to zkusit/Další důvody ukazuje tabulka č.5. Důvody ukončení injekčního užívání Subutexu ukazuje tabulka č.6.

Řešením je snížení dostupnosti Subutexu na černém trhu, znalost zdravotního a sociálního stavu pacienta ,léčba pod přísným dohledem lékaře, při zahájení léčby denní docházka s kontrolovaným podáváním Subutexu, toxikologické kontroly moče nejen na opioidy ale i na ostatní návykové látky a na buprenorfin sloužící ke kontrole užívání Subutexu. Nejlepším řešením je přechod k abstinenci v co nekratší době.

Další komplikace substituční léčby.

Kromě injekčního užívání substitučních léků, kde po užití vysokých dávek Subutexu došlo již k úmrtí při předákování, existují další komplikace. Jednou z nich je společné užití Subutexu s alkoholem nebo s benzodiazepiny /Rohypnol, Diazepam a další/, kdy rovněž již byla popsána úmrtí. Proto je nevhodné zařazovat do substituční léčby pacienty s kombinovanou závislostí na heroinu a benzodiazepinech.

Nebezpečnou komplikací může být i zastření projevů komplikujícího onemocnění. kdy analgetický účinek Subutexu odstraní bolest upozorňující na probíhající onemocnění. Je proto potřebné věnovat všem pacientům v substituční léčbě zvýšenou pozornost zejména při zvýšené tělesné teplotě nebo i při malých

bolestech, které mohou být omylem vykládány jako syndrom z odnětí.

Při substituční léčbě Subutexem může dojít ke snížení pozornosti při řízení motorových vozidel. Je proto nezbytně nutné aby na tuto okolnost by pacient upozorněn v terapeutické smlouvě nebo v informovaném souhlase které podepisuje před zahájením substituční léčby.

Za komplikaci substituční léčby je třeba pokládat i nedostatek odborných lékařských zařízení, která by se komplexní substituční léčbou zabývala.

Tabulka 4

PŘÍZNÁNÍ I.V. APLIKACE SUBUTEXU	
DOBA UŽÍVÁNÍ	POČET PACIENTŮ
0	2
1 týden	4
1-9 měsíců	5
1-3 roky	5

Tabulka 5

DŮVOD I.V. UŽÍVÁNÍ SUBUTEXU	POČET PACIENTŮ
chtěl to zkusit	5
větší nájezd	1
rituál „needle fixation“	2
neměl heroin	2
myslel, že je to k i.v. aplikaci!	1
důvod nevedli	3

Tabulka 6

DŮVOD UKONČENÍ I.V. UŽÍVÁNÍ SUBUTEXU	POČET PACIENTŮ
na přání partnera	2
nedostatečný efekt	3
potíže v práci	2
špatné žíly	1
bolesti hlavy	1
nevedli důvod- pokračují v aplikaci?	5

Přehled komplikací substituční léčby a možná řešení ukazuje následující tabulka č 7.

Tabulka 7

KOMPLIKACE SUBSTITUČNÍ LÉČBY	MOŽNÉ ŘEŠENÍ
1/injekční užívání substitučních léků	snížení dostupnosti na černém trhu
/infekce HIV/AIDS, hepatitidy B,C	léčba pod přísným dohledem lékaře
poškození žilního systému/	denní docházka-kontrolované podávání
úmrť při předávkování	toxikologické kontroly moče-přechod k abstinenci co nej dříve
2/kombinace buprenorfinu s benzodiazepiny	toxikologické vyšetření moče na bzd
/popsána již úmrť/	nepodávat u závislých na bzd
3/zastření projevů komplikujícího onemocnění	sledování pacienta, pozornost i malým
/analgetický účinek buprenorfinu/	bolestem, teplotám
4/snížení pozornosti při řízení motorových vozidel	v informovaném souhlase upozornění na to že pacient nesmí řídit motorová vozidla